

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7

การเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น

บริษัทที่มีความประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น หลังจากที่บริษัทได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย และได้ดำเนินงานมาแล้วระยะหนึ่ง โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่ การจดทะเบียนเพิ่มทุน ลดทุน การซื้อหุ้นคืน การออกไปสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น การแปลงสภาพหุ้น การแยกหุ้นและการรวมหุ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อส่วนของผู้ถือหุ้นทั้งสิ้น ดังนั้นบริษัทจึงมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้นโดยมีแสดงรายการให้ถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปและตามข้อกำหนดของกฎหมาย

1. ความหมายและส่วนประกอบของ ส่วนของผู้ถือหุ้น

ส่วนของผู้ถือหุ้น (Stockholder's equity) หมายถึง ส่วนที่เป็นการลงทุนจากผู้ถือหุ้นซึ่งอาจเป็นได้ทั้งหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ ผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุนในหุ้นมักอยู่ในรูปของเงินปันผล โดยส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัท สามารถจำแนกได้เป็น 3 ส่วน คือ **ทุนเรือนหุ้น** ส่วนเกินทุน และกำไรสะสม

1.1 ทุนเรือนหุ้น ทุนเรือนหุ้น (Share capital) หมายถึง ทุนตามกฎหมายของบริษัท ได้แก่

1.1.1 ทุนจดทะเบียน (Authorized share capital) หมายถึง จำนวนทุนที่จดทะเบียนไว้ตามกฎหมาย โดยแสดงถึงชนิดของหุ้น จำนวนหุ้นทุน และราคาตามมูลค่าของหุ้นทุน ในกรณีที่มีหุ้นบุริมสิทธิให้แสดงสิทธิพิเศษที่ให้แก่ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิด้วย

1.1.2 ทุนที่ออกและเรียกชำระแล้ว (Issued and paid-up share capital) หมายถึง จำนวนหุ้นทุนจดทะเบียนที่นำออกจำหน่ายและมูลค่าของหุ้นทุนที่บริษัทได้เรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระแล้ว โดยแยกแสดงตามประเภทของหุ้นทุนแต่ละชนิด

1. ความหมายและส่วนประกอบของ ส่วนของผู้ถือหุ้น

1.2 ส่วนเกินทุน ส่วนเกินทุน (Addition paid-in capital) เกิดจากแหล่งที่มาหลายแห่ง ดังนี้

1.2.1 ส่วนเกินมูลค่าหุ้น หรือส่วนลดมูลค่าหุ้น เกิดจากการขายหุ้นทุนในราคาที่สูงกว่ามูลค่าหรือราคา
ที่ต่ำกว่ามูลค่า

1.2.2 ส่วนเกินทุนค่าหุ้นเรียกเก็บเพิ่มเติม เกิดจากการเรียกเก็บค่าหุ้นเพิ่มเติมจากผู้ถือหุ้น

1.2.3 ส่วนเกินทุนจากการไถ่ถอนหุ้นทุน เกิดจากการไถ่ถอนหุ้นทุนในราคาที่สูงกว่าราคาที่ขาย

1.2.4 ส่วนเกินทุนจากการแปลงสภาพ เกิดจากการแปลงสภาพหุ้นบุริมสิทธิไปเป็นหุ้นสามัญที่มีมูลค่า
น้อยกว่าหุ้นบุริมสิทธิ

1.2.5 ส่วนเกินทุนหุ้นทุนซื้อคืน เกิดจากการขายหุ้นทุนซื้อคืนในราคาที่สูงกว่าราคาทุนถัวเฉลี่ย (กรณี
บันทึกหุ้นทุนซื้อคืนด้วยวิธีราคาทุน) หรือเกิดจากการซื้อหุ้นทุนซื้อคืนในราคาต่ำกว่าราคาขายครั้งแรก (กรณี
บันทึกหุ้นทุนซื้อคืนด้วยวิธีราคาตามมูลค่า)

1. ความหมายและส่วนประกอบของ ส่วนของผู้ถือหุ้น

1.3 กำไรสะสม กำไรสะสม (Retained earnings) หมายถึง ส่วนของผู้ถือหุ้นทั้งหมดที่เกินกว่าจำนวนเงินลงทุนที่ผู้ถือหุ้นนำมาลงทุนในบริษัท กำไรสะสมดังกล่าวจึงเกิดจากการดำเนินงานของกิจการที่สร้างผลกำไรให้กับกิจการตั้งแต่เริ่มจัดตั้งจนถึงสิ้นงวดบัญชีในปัจจุบัน กำไรสะสม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1 กำไรสะสมจัดสรร (Appropriated retained earnings) เป็นการกั้นเงินกำไรสะสมที่มีอยู่ส่วนหนึ่งไว้ตามข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า “กำไรสะสมเพื่อสำรองตามกฎหมาย” หรือเพื่อวัตถุประสงค์โดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันไม่ใหบริษัทนำไปจ่ายเงินปันผล หรือเพื่อเป็นหลักประกันต่อเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น กำไรสะสมเพื่อขยายกิจการ กำไรสะสมเพื่อชำระหนี้ระยะยาว กำไรสะสมเพื่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เป็นต้น

1.3.2 กำไรสะสมไม่จัดสรร (Unappropriated retained earnings) เป็นกำไรสะสมที่เหลือหลังจากหักกำไรสะสมจัดสรรแล้ว ซึ่งบริษัทสามารถนำไปจ่ายเงินปันผลได้อีก

2. การแสดงส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัท เอกชนจำกัดในงบแสดงฐานะการเงิน

ตัวอย่าง การแสดงส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทเอกชนจำกัดในงบแสดงฐานะการเงิน

ส่วนของผู้ถือหุ้น :

ทุนเรือนหุ้น

ทุนจดทะเบียน

ทุนหุ้นสามัญ 30,000,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 10 บาท 300,000,000

ทุนหุ้นบุริมสิทธิ 10,000,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 10 บาท 100,000,000 400,000,000

ทุนที่ออกและเรียกชำระ

ทุนหุ้นสามัญ 30,000,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 10 บาท 300,000,000

ทุนหุ้นบุริมสิทธิ 10,000,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 10 บาท 100,000,000 400,000,000

2. การแสดงส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัท เอกชนจำกัดในงบแสดงฐานะการเงิน

ส่วนเกินมูลค่าหุ้น		
ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	300,000	
ส่วนเกินมูลค่าบุริมสิทธิ	<u>100,000</u>	400,000
กำไรสะสม		
จัดสรรแล้ว		
จัดสรรสำรองตามกฎหมาย	2,000,000	
จัดสรรสำรองทั่วไป	500,000	
ยังไม่จัดสรร	<u>430,000</u>	<u>2,930,000</u>
รวมส่วนของผู้ถือหุ้น		<u>403,330,000</u>

3. การเพิ่มทุน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1221-1223 และ 1228 และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 136-138 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัด สามารถสรุปได้ ดังนี้

บริษัทจำกัด	บริษัทมหาชนจำกัด
 เพิ่มทุนโดยการออกหุ้นใหม่ตามมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น และขายหุ้นที่เพิ่มจะต้องขายเป็นเงินสดเท่านั้น เว้นแต่จะทำตามมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น	 เพิ่มทุนโดยการออกหุ้นใหม่ตามมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น เมื่อได้จำหน่ายหุ้นทุนที่เพิ่มได้บางส่วนแล้ว บริษัทจะขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทุนที่ชำระแล้วต่อนายทะเบียนโดยแบ่งออกเป็นงวด ๆ ละไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของจำนวนหุ้นที่เสนอขายก็ได้

3. การเพิ่มทุน

- ☀️ เสนอขายหุ้นที่ออกใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วนจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ จะต้องทำเป็นหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ถือหุ้นทุก ๆ คน โดยระบุจำนวนหุ้นให้ทราบว่าซื้อได้กี่หุ้นและให้กำหนดวัน ถ้าหากพ้นกำหนดผู้ถือหุ้นไม่รับการซื้อ กรรมการสามารถนำหุ้นออกขายให้แก่คนอื่นหรือจะซื้อไว้เองได้
- ☀️ จัดทำหนังสือบอกกล่าวที่เสนอให้ผู้ถือหุ้นใหม่นั้น โดยลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของกรรมการ
- ☀️ จะต้องมีมติอนุญาตให้เพิ่มทุนจะต้องจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทุนภายใน 14 วันนับตั้งแต่วันที่ได้ลงมตินั้น
- ☀️ เสนอขายหุ้นที่เพิ่มให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วนจำนวนที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนมีอยู่และหรือเสนอขายต่อประชาชนหรือบุคคลอื่นก็ได้
- ☀️ จะต้องจัดทำหนังสือชี้ชวนหรือเอกสารเกี่ยวกับการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนและต้องส่งบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทเฉพาะผู้ถือหุ้นที่เพิ่ม โดยระบุชื่อ สัญชาติ ที่อยู่ จำนวนหุ้นที่ถือและเลขที่ใบหุ้นด้วย
- ☀️ จะต้องมีมติอนุญาตให้เพิ่มทุนจะต้องจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงทุนภายใน 14 วันนับตั้งแต่วันที่ได้ลงมตินั้น

4. การลดทุน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1224-1227 และ 1228 และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 139-144 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการลดทุนของบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัด สามารถสรุปได้ ดังนี้

บริษัทจำกัด	บริษัทมหาชนจำกัด
☼ การลดทุนของบริษัทจะต้องมีมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น	☼ การลดทุนของบริษัทจะต้องมีมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น
☼ บริษัทจะลดทุนให้เหลือน้อยกว่าร้อยละ 25 ของทุนที่จดทะเบียนไม่ได้	☼ หากบริษัทมีการปรับปรุงภายในเพื่อชดเชยผลขาดทุนสะสมแล้วยังคงมีผลขาดทุนสะสมเหลืออยู่ บริษัทสามารถลดทุนลงให้เหลือน้อยกว่าร้อยละ 25 ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น
☼ บริษัทจะลดทุนโดยการลดมูลค่าหุ้นให้ต่ำลงหรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลงก็ได้	☼ บริษัทจะลดทุนโดยการลดมูลค่าหุ้นให้ต่ำลงหรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลงก็ได้

4. การลงทุน

- ❁ ต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเกี่ยวกับการลงทุนอย่างน้อยหนึ่งคราวและมีหนังสือบอกกล่าวไปยังเจ้าหน้าที่ของบริษัท และให้เจ้าหน้าที่ส่งคำคัดค้านภายใน 30 วัน นับแต่วันบอกกล่าว
- ❁ ถ้าเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งไม่ได้คัดค้านด้วยเหตุผลใดก็ตาม ผู้ถือหุ้นที่ได้รับเงินทุนของบริษัทในส่วนลงทุนยังต้องรับผิดชอบเจ้าหน้าที่เพียงจำนวนที่รับคืนทุนภายในสองปีนับตั้งแต่จดทะเบียนการลงทุนนั้น
- ❁ บริษัทจำเป็นต้องนำมติพิเศษอนุญาตให้ลงทุนไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติ
- ❁ ต้องโฆษณาการลงทุนในหนังสือพิมพ์หรือมีหนังสือแจ้งมติการลงทุนไปยังเจ้าหน้าที่ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ลงมติผู้ถือหุ้น และให้เจ้าหน้าที่ส่งคำคัดค้านภายใน 2 เดือน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งมตินั้น
- ❁ จะต้องรับผิดชอบเจ้าหน้าที่ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่จดทะเบียนลงทุน
- ❁ บริษัทจำเป็นต้องนำมติพิเศษอนุญาตให้ลงทุนไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติ

5. หุ้นทุนซื้อคืน

การซื้อหุ้นคืนสามารถกระทำได้ในกรณีเป็นบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติมหาชนจำกัด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 อนุญาตให้ซื้อหุ้นคืนจากผู้ถือหุ้นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. บริษัทอาจซื้อหุ้นคืนจากผู้ถือหุ้นที่ออกเสียงไม่เห็นด้วยกับมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งได้แก้ไขข้อบังคับของบริษัทเกี่ยวกับสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนและสิทธิในการรับเงินปันผล ซึ่งผู้ถือหุ้นเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม

2. บริษัทอาจซื้อหุ้นคืนเพื่อการบริหารทางการเงิน เมื่อบริษัทมีกำไรสะสมและสภาพคล่องสูง บริษัทอาจซื้อหุ้นทุนของตนเองที่ได้นำออกขายไปแล้วกลับคืนมาด้วยเหตุผลต่าง ๆ

5. หุ้นกู้ซื้อคืน

เมื่อบริษัทซื้อหุ้นกู้คืนกลับมา บริษัทสามารถนำหุ้นกู้ซื้อคืนออกขายได้เมื่อพ้นกำหนด 6 เดือนนับแต่วันซื้อหุ้นคืน และจะต้องขายหุ้นกู้ซื้อคืนให้หมดภายใน 3 ปี เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว บริษัทต้องยกเลิกหุ้นกู้ซื้อคืน ในกรณีที่บริษัทจะออกขายหุ้นใหม่ บริษัทต้องขายหุ้นกู้ซื้อคืนให้เสร็จสิ้นก่อนสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ให้ความหมายและวิธีการบัญชีสำหรับหุ้นกู้ซื้อคืนไว้เป็นแนวปฏิบัติทางการบัญชีเกี่ยวกับหุ้นกู้ซื้อคืน ดังนี้

1. ความหมายของหุ้นกู้ซื้อคืนหุ้นกู้ซื้อคืน หมายถึง หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ และตราสารทุนอย่างอื่นที่มีสิทธิและมีลักษณะเทียบเท่าหุ้นสามัญของบริษัท ซึ่งบริษัทได้ซื้อคืนกลับมา หุ้นกู้ซื้อคืนไม่ใช่สินทรัพย์ของบริษัทแต่ละเป็นการลดสิทธิเรียกร้องของผู้ถือหุ้นในสินทรัพย์ของบริษัท

5. หุ้นทุนซื้อคืน

2. วิธีการบันทึกบัญชีสำหรับหุ้นทุนซื้อคืน เมื่อบริษัทซื้อหุ้นทุนกลับคืนมา หุ้นทุนซื้อคืนไม่ใช่สินทรัพย์ของบริษัทแต่เป็นการลดสิทธิเรียกร้องของผู้ถือหุ้นในสินทรัพย์ บริษัทต้องแสดงหุ้นทุนซื้อคืนหักออกจากส่วนของผู้ถือหุ้น สำหรับค่าใช้จ่ายในการซื้อหุ้นทุนคืนถือเป็นต้นทุนของหุ้นทุนซื้อคืน ไม่ถือเป็นค่าใช้จ่ายที่แสดงในงบกำไรขาดทุน แต่จะแสดงเป็นรายการหักของส่วนของผู้ถือหุ้นในงบแสดงฐานะการเงินการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับหุ้นทุนซื้อคืน มี 2 วิธี คือ

2.1 วิธีราคาทุน (Cost Method) เป็นวิธีที่จะบันทึกการซื้อหุ้นทุนคืนมาด้วยราคาทุน และลดลงด้วยจำนวนเดียวกันเมื่อกิจการขายหุ้นทุนซื้อคืนนั้น จะไม่มีผลกระทบกับจำนวนทุนที่ออกและเรียกชำระแล้ว เนื่องจากจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายไม่เปลี่ยนแปลง

5. หุ้นทุนซื้อคืน

หลักการบันทึกบัญชี

กรณีการขายหุ้น	การบันทึกบัญชี		
1. เมื่อบริษัทซื้อหุ้นคืน	เดบิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx
	เครดิต	เงินสด	xx
2. เมื่อบริษัทนำหุ้นซื้อคืนออกขาย			
2.1 ขายในราคาทุน	เดบิต	เงินสด	xx
	เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx
2.2 ขายในราคาสูงกว่าทุน	เดบิต	เงินสด	xx
	เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx
		ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx
2.3 ขายในราคาต่ำกว่าทุน	เดบิต	เงินสด	xx
		ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx
		กำไรสะสม	xx
	เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	xx

5. หุ้นทุนซื้อคืน

ในกรณีที่บริษัทไม่สามารถขายหุ้นทุนซื้อคืนได้หรือขายได้ไม่หมดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ บริษัทต้องยกเลิกหุ้นทุนซื้อคืน โดยการลดหุ้นทุนของบริษัทลง และโอนปิดส่วนเกินมูลค่าหุ้นทุนด้วย กรณีที่ราคาตามมูลค่าหุ้นทุนที่นำออกขายสูงกว่าต้นทุนหุ้นทุนที่ซื้อคืนมาผลต่างจะบันทึกเข้าบัญชี ส่วนเกินทุนหุ้นทุนซื้อคืน แต่ถ้าราคาตามมูลค่าหุ้นทุนที่นำออกขายต่ำกว่าต้นทุนหุ้นทุนซื้อคืนมาผลต่างจะบันทึกเข้าบัญชีส่วนเกินทุนหุ้นทุนซื้อคืนมา (ลดยอดบัญชี ด้านเดบิต) หากบัญชีส่วนเกินทุนหุ้นซื้อคืนมีไม่เพียงพอ ก็ให้เดบิตผลต่างในบัญชีกำไรสะสม

5. หุ้นทุนซื้อคืน

หลักการบันทึกบัญชี

กรณีการขายหุ้น	การบันทึกบัญชี	
2.4 เมื่อมีการยกเลิกหุ้นทุนซื้อคืน 1) กรณีราคาตามมูลค่าหุ้นที่ออกขายสูงกว่าต้นทุนหุ้นทุนซื้อคืนมา	เดบิต	ทุนหุ้นสามัญ/ทุนหุ้นบุริมสิทธิ xx ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ xx เครดิต หุ้นทุนซื้อคืน xx ส่วนเกินทุนหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ xx
2) กรณีราคาตามมูลค่าหุ้นที่ออกขายต่ำกว่าต้นทุนหุ้นที่ซื้อคืนมา	เดบิต	เงินสด xx ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ (ถ้ามี) xx ส่วนเกินทุนหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ xx กำไรสะสม xx เครดิต หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ xx

5. หุ้นทุนซื้อคืน

2.2 วิธีราคาตามมูลค่า (Par value method) เป็นวิธีหุ้นทุนซื้อคืนที่บันทึกด้วยราคาตามมูลค่า และลดบัญชีส่วนเกินมูลค่าหุ้นตามสัดส่วนของจำนวนหุ้นที่ซื้อคืนกับหุ้นเดิมทั้งหมดตั้งแต่นำออกขายครั้งแรก กรณีที่ต้นทุนหุ้นทุนซื้อคืนสูงกว่าราคาตามบัญชีที่นำออกขายครั้งแรก ผลต่างที่เกิดขึ้นจะนำไปหักจากกำไรสะสม แต่ถ้ากรณีที่ต้นทุนหุ้นทุนซื้อคืนต่ำกว่าราคาตามบัญชีที่นำออกขายครั้งแรก ผลต่างที่เกิดขึ้นเป็นส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน

5. หุ้นทุนซื้อคืน

หลักการบันทึกบัญชี

กรณีการขายหุ้น	การบันทึกบัญชี		
1. เมื่อบริษัทซื้อหุ้นคืน 1.1 ในราคาสูงกว่าราคาตามมูลค่าที่ขายครั้งแรก	เดบิต	หุ้นทุนซื้อคืน (ราคาตามมูลค่า) ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ กำไรสะสม เครดิต เงินสด	xx xx xx xx
1.2 ในราคาต่ำกว่าราคามูลค่าที่ขายครั้งแรก	เดบิต	หุ้นทุนซื้อคืน (ราคาตามมูลค่า) ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ (ถ้ามี) เครดิต เงินสด ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน	xx xx xx xx

5. หุ้นทุนซื้อคืน

2. เมื่อบริษัทนำหุ้นทุนซื้อคืนออกขาย

2.1 ขายหุ้นทุนซื้อคืนได้ในราคาสูงกว่าราคาตามมูลค่าที่ซื้อมาครั้งแรก

เดบิต	เงินสด	xx	
เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ		xx
	ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ		xx

2.2 ขายหุ้นทุนซื้อคืนได้ในราคาต่ำกว่าราคาตามมูลค่าที่ซื้อมาครั้งแรก

เดบิต	เงินสด	xx	
	ส่วนเกินหุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ		xx
	กำไรสะสม		xx
เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ		xx

3. เมื่อมีการยกเลิกหุ้นซื้อคืน

เดบิต	ทุนหุ้นสามัญ/ทุนหุ้นบุริมสิทธิ	xx	
เครดิต	หุ้นทุนซื้อคืน-หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ		xx

6. สิทธิในการซื้อหุ้นทุน

สิทธิในการซื้อหุ้นทุน (Stock right) หมายถึง ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นที่บริษัทมหาชนจำกัดออกให้แก่ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร พนักงานของบริษัท หรือบุคคลบางกลุ่ม เพื่อให้บุคคลดังกล่าวนำสิทธิที่ให้มาใช้อ้างอิงซื้อหุ้นทุนที่กำลังจะออกใหม่ของบริษัท ตามสัดส่วนของหุ้นเดิมที่ถืออยู่ในราคาและระยะเวลาที่กำหนด

ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น จะแสดงอยู่ในส่วนของผู้ถือหุ้นในงบแสดงฐานะการเงินของบริษัท การออกใบแสดงสิทธิซื้อหุ้น โดยปกติมักจะออกเป็นใบแสดงสิทธิซื้อหุ้นสามัญ เพื่อเป็นการระดมเงินทุนเพิ่มในอนาคต และผู้ถือใบสำคัญแสดงสิทธิสามารถแลกซื้อหุ้นที่ออกได้ในราคาพิเศษ ซึ่งเป็นราคาที่ต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมในขณะนั้น ดังนั้น ใบสำคัญแสดงสิทธิถือเป็นเครื่องมือทางการเงินประเภทหนึ่งของบริษัทมหาชน จำกัดในการจัดหาเงินทุน เพราะมีความสะดวกในการซื้อขาย ที่สามารถแยกจากตัวหลักทรัพย์ได้

6. สิทธิในการซื้อหุ้น

ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

6.1 ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกให้ผู้ถือหุ้นเดิม

เมื่อบริษัทจะออกหุ้นใหม่ บริษัทจะต้องให้สิทธิกับผู้ถือหุ้นเดิมในการซื้อหุ้นออกใหม่ได้ก่อนบุคคลภายนอก เพื่อให้ผู้ถือหุ้นเดิมได้รักษาสัดส่วนของสิทธิส่วนได้เสียในบริษัท ป้องกันการลดรอนสิทธิในการออกเสียงที่ประชุมผู้ถือหุ้น

6. สิทธิในการซื้อหุ้น

หลักการบันทึกบัญชี

1. วันมอบสิทธิ

วันมอบสิทธิให้กับผู้ถือหุ้นเดิมจะไม่มีการบันทึกบัญชี เพียงแต่บันทึกความจำไว้ โดยไม่พิจารณาว่าสิทธิมีมูลค่าหรือไม่ เนื่องจากวันมอบสิทธิหุ้นจะซื้อขายในราคารวมสิทธิ ซึ่งไม่อาจแยกมูลค่าของสิทธิออกจากหุ้นได้ โดยแสดงรายละเอียดในทะเบียนหุ้น เมื่อมีการใช้ใบสำคัญแสดงสิทธิ หรือเมื่อสิทธิหมดอายุ จะต้องบันทึกความจำ และแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนใบสำคัญแสดงสิทธิในทะเบียนหุ้นด้วย

2. วันใช้สิทธิซื้อหุ้น

เมื่อมีผู้ถือหุ้นใช้นำใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น จะบันทึกบัญชีเหมือนกับการนำหุ้นออกขาย ตามปกติจะต่างกันเฉพาะในกรณีที่ขายในราคาต่ำกว่ามูลค่า ผลต่างที่เกิดขึ้นด้านเดบิตจะบันทึกเข้าบัญชีกำไรสะสม เป็นการโอนกำไรสะสมส่วนหนึ่งไปเป็นทุนอย่างถาวร

3. วันที่สิทธิหมดอายุ

วันที่สิทธิหมดอายุจะบันทึกเป็นความจำไว้เท่านั้นว่ามีสิทธิเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนเท่าใด

6. สิทธิในการซื้อหุ้น

6.2 ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกพร้อมกับหลักทรัพย์ □ น
บริษัทออกใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นสามัญไปพร้อมกับการออกหลักทรัพย์อื่น ซึ่ง
หลักทรัพย์ดังกล่าว ได้แก่ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้ เป็นต้น เพื่อเป็นการจูงใจให้นักลงทุนซื้อหลักทรัพย์
อื่นเพิ่มมากขึ้นโดยแนบใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นและได้กำหนดสิทธิซื้อหุ้นสามัญในราคาและ
ระยะเวลาที่แน่นอนการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกพร้อมกับหลักทรัพย์
อื่น บริษัทจะต้องแบ่งราคาขายรวม เป็นราคาขายของหลักทรัพย์และราคาขายของใบสำคัญแสดง
สิทธิซื้อหุ้นออกจากกันซึ่งสามารถคำนวณได้ 2 กรณี คือ

6.2.1 ทราบมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์หรือมูลค่ายุติธรรมของใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น
เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ใช้มูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์หรือใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นเป็นราคา
ขายของหลักทรัพย์หรือใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นชนิดนั้น ผลต่างที่เกิดขึ้นจะเป็นราคาขายของอีก
ชนิดหนึ่ง

6. สิทธิในการซื้อหุ้น

6.2 ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกพร้อมกับหลักทรัพย์ □ น
บริษัทออกใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นสามัญไปพร้อมกับการออกหลักทรัพย์อื่น ซึ่ง
หลักทรัพย์ดังกล่าว ได้แก่ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้ เป็นต้น เพื่อเป็นการจูงใจให้นักลงทุนซื้อหลักทรัพย์
อื่นเพิ่มมากขึ้นโดยแนบใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นและได้กำหนดสิทธิซื้อหุ้นสามัญในราคาและ
ระยะเวลาที่แน่นอนการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกพร้อมกับหลักทรัพย์
อื่น บริษัทจะต้องแบ่งราคาขายรวม เป็นราคาขายของหลักทรัพย์และราคาขายของใบสำคัญแสดง
สิทธิซื้อหุ้นออกจากกันซึ่งสามารถคำนวณได้ 2 กรณี คือ

6.2.1 ทราบมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์หรือมูลค่ายุติธรรมของใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น
เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ใช้มูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์หรือใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นเป็นราคา
ขายของหลักทรัพย์หรือใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นชนิดนั้น ผลต่างที่เกิดขึ้นจะเป็นราคาขายของอีก
ชนิดหนึ่ง

6. สิทธิในการซื้อหุ้น

6.2.1 กรณีทราบมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์และมูลค่ายุติธรรมของใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น ให้ใช้อัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมเป็นเกณฑ์ในการคำนวณแบ่งราคาขายรวม สามารถแสดงการคำนวณได้ดังนี้

$$\text{ราคาของหลักทรัพย์} = \text{ราคาขายรวม} \times \frac{\text{มูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์}}{\text{มูลค่ายุติธรรมรวม}}$$

$$\text{ราคาของใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้น} = \text{ราคาขายรวม} \times \frac{\text{มูลค่ายุติธรรมของใบสำคัญแสดงสิทธิ}}{\text{มูลค่ายุติธรรมรวม}}$$

6. สิทธิในการซื้อหุ้นทุน

6.3 ใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นที่ออกให้ผู้บริหารหรือพนักงานบริษัท

บริษัทจะให้สิทธิแก่ผู้บริหารหรือพนักงานของบริษัทเพื่อซื้อหุ้นของบริษัทในราคาที่ต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมของหุ้นทุน เพื่อเป็นการเพิ่มทุนของบริษัทและเป็นการจูงใจให้ผู้บริหารหรือพนักงานรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของบริษัท โดยการออกใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นให้ผู้บริหารหรือพนักงานบริษัท จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

6.3.1 การออกใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นโดยถือเป็นค่าตอบแทน

6.3.2 การออกใบสำคัญแสดงสิทธิซื้อหุ้นโดยไม่ถือเป็นค่าตอบแทน

7. การแปลงสภาพหุ้นทุน

การแปลงสภาพหุ้นทุน (Conversion of share) เป็นการแปลงสภาพหุ้นชนิดหนึ่งเป็นหุ้นอีกชนิดหนึ่ง โดยมีการกำหนดเงื่อนไขการแปลงสภาพ เช่น หุ้นบุริมสิทธิแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญหรือหุ้นกู้แปลงสภาพหุ้นเป็นหุ้นสามัญ เป็นต้น

กรณีการแปลงสภาพหุ้นจากหุ้นบุริมสิทธิเป็นหุ้นสามัญ บริษัทจะต้องปิดบัญชีทุนหุ้นบุริมสิทธิและส่วนเกินมูลค่าหุ้นบุริมสิทธิ (ถ้ามี) และบันทึกทุนหุ้นสามัญใหม่ด้วยราคาตามมูลค่าผลต่างที่เกิดขึ้น แบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

1 ถ้าผลต่างเกิดขึ้นทางด้านเครดิต
จะบันทึกเข้าบัญชี “ส่วนเกินทุนจากการแปลงสภาพหุ้น”

2 ถ้าผลต่างเกิดขึ้นทางด้านเดบิต จะ
บันทึกเข้าบัญชี “กำไรสะสม”

8. การแยกหุ้นและการรวมหุ้น

การแยกหุ้น (Stock Split-up) หมายถึง บริษัทจะทำการเพิ่มจำนวนหุ้นด้วยการแตกหุ้นแต่ละหุ้นของบริษัทออกเป็นหลายส่วน โดยที่ราคาหุ้นจะลดน้อยลงไปตามส่วนด้วย ในขณะที่มูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทนั้น ๆ ยังคงเท่าเดิม ตัวอย่างเช่น บริษัทมีหุ้นสามัญ 2,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาทบริษัททำการแยกหุ้น จาก 1 หุ้นเดิมเป็นหุ้นใหม่ 10 หุ้น ดังนั้น หุ้นใหม่ของบริษัท จะมีหุ้นสามัญ 20,000 หุ้นมูลค่าหุ้นละ 10 บาท

การรวมหุ้น (Stock Split Down) หมายถึง บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทำการลดจำนวนหุ้นในตลาดด้วยการรวมหุ้น เพื่อเพิ่มเสถียรภาพราคาให้สูงขึ้นและทำให้ความผันผวนของราคาหุ้นลดลง การรวมหุ้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับโครงสร้างผู้ถือหุ้นในกิจการที่ไม่ต้องการให้มีผู้ถือหุ้นรายย่อยจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น บริษัทมีหุ้นสามัญ 20,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท บริษัททำการรวมหุ้นจาก 10 หุ้นเดิม เป็น 1 หุ้นใหม่ ดังนั้นหุ้นใหม่ของบริษัท จะมีหุ้นสามัญจำนวน 2,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 1,000 บาท